

Jarosław Wąsowicz

Niezależny ruch młodzieżowy w latach 1980-1981 na przykładzie Regionu Gdańskiego

---

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 10/1, 155-168

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JAROSŁAW WĄSOWICZ SDB

NIEZALEŻNY RUCH MŁODZIEŻOWY W LATACH 1980-1981 NA PRZYKŁADZIE REGIONU GDAŃSKIEGO

Wstęp

Polityka władz państwowych PRL-u w latach siedemdziesiątych, której wynikiem był pogłębiający się kryzys społeczno ekonomiczny, spowodowała zmiany w świadomości społecznej. Najmocniej objawiły się one w zaistnieniu po wydarzeniach czerwca 1976 r. niezależnych organizacji, także młodzieżowych, z których poglądami identyfikowała się spora część Polaków¹. Tradycje opozycji młodzieżowej w Gdańsku, sięgają swoimi korzeniami właśnie II połowy lat siedemdziesiątych. Na Wybrzeżu Gdańskim zrodził się w 1979 r. Ruch Młodej Polski², wcześniej funkcjonowały tutaj także Studenckie Komitety Solidarności (od 1977 r.)³. Działacze tych niezależnych organizacji wzięli czynny udział w wydarzeniach roku 1980⁴.

---

¹ Szerzej na ten temat w: A. Friszke, *Opozycja polityczna w PRL 1945-1980*, Londyn 1990; J. J. Lipski, *Komitet Samoobrony Społecznej „Komitet Obrony Robotników”*, Londyn 1983; J. Duda-Gwiazda, *Historia WZZW. Solidarność*. R. 1981, nr 13, s. 1-2.

² Został utworzony w dniach 27-29 lipca 1979 r. Z datą 18 sierpnia ukazała się deklaracja ideowa RMP, która opierając się na podstawowym pojęciu godności ludzkiej i prawie narodu do samostanowienia, postulowała stworzenie własnego niepodległego państwa, uznanie wartości narodowych i rozwój narodowej kultury. Wśród bieżących wyzwań stojących przed ruchem, deklaracja wymieniała prowadzenie działań wychowawczych i propagandowych przeciw plagom społecznym, tworzenie myśli i programu politycznego, interwencje przeciw łamaniu praw obywatelskich., Por. *Deklaracja Ideowa Ruchu Młodej Polski*, w: Z. Hemmerling, M. Nadołski, *Opozycja demokratyczna w Polsce 1976-1980. Wybór dokumentów*. Warszawa 1991, dok. nr 77, s. 611-613; szerzej na temat RMP w: P. Zaremba, *Młodopolacy, Historia Ruchu Młodej Polski*. Gdańsk 2000.

³ Pierwsze grupy SKS-ów powstały w maju 1977 r. w Krakowie i szybko rozprzestrzeniły się we wszystkich ważniejszych ośrodkach akademickich w Polsce. W Trójmieście Komitet powołano 5 listopada 1977 r. W jego skład wchodził: Piotr Dyk, Anna Młynik, Magdalena Modzelewska, Grzegorz Pliszka, Andrzej Słomiński, Błażej Wyszkowski. SKS opierał się w Gdańsku na dość dobrze zintegrowanym i licznym środowisku młodzieżowym. Miał on oparcie w studentach Uniwersytetu Gdańskiego, Politechniki Gdańskiej, Akademii Medycznej, Wyższej Szkoły Plastycznej. Problemem środowiska gdańskiego SKS-u, był podział na dwie grupy. Pierwsza związana z ROPCio, skupiona była wokół Halla i Rybińskiego (późniejszy RMP) pragnęła tworzyć ruch ideowo-polityczny. Drugie środowisko skupione było

W dekadę lat osiemdziesiątych Polacy wkraczali z poczuciem konieczności wprowadzenia wielopłaszczyznowych zmian społecznych. Jednak nikt nie był w stanie przewidzieć, w jaki sposób i kiedy do nich dojdzie. Nie wielu chyba przypuszczało, że rozwiązania przyniesie już rok 1980 rozpoczynający nowe dziesięciolecie, konkretnie zaś ogólnopolska fala strajkowa, jaka przeszła przez kraj latem tegoż roku. W wydarzeniach tych szczególną rolę odegrał Gdańsk. Strajk w Stoczni Gdańskiej im. Lenina przyjął formę ogólnopolskiego protestu całego społeczeństwa i był popierany przez setki zakładów w Polsce⁵. Po kilkunastodniowym proteście robotnicy doprowadzili do podpisania 31 sierpnia 1980 Porozumień Społecznych, które otworzyły nowy rozdział w powojennych dziejach Polski. Podpisanie porozumień w Gdańsku, a także w Szczecinie i Jastrzębiu otworzyło możliwości tworzenia nowych form społecznej aktywności, które stały się przyczyną sprawczą powstania we wrześniu 1980 r. Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” oraz innych organizacji.

1. Niezależne organizowanie się młodzieży szkół średnich

Po Sierpniu 1980 r. uaktywniła się młodzież szkół średnich, która korzystając z powiewu wolności jaki przebiegł przez Polskę rozpoczęła tworzenie niezależnych środowisk uczniowskich. Inicjatywy te przybrały na sile w listopadzie 1980 r. w związku z odbywającymi się wówczas strajkami nauczycieli. Impuls wyszedł od młodzieży III LO w Gdańsku, którzy w dniu 12 listopada wyszli z propozycją poparcia strajkujących nauczycieli, jeśli tego będzie wymagała konieczność nawet w formie okupacyjnego strajku szkolnego⁶. Grupa uczniów z klas III i IV uformowała listę postulatów, które następnego dnia przedstawiono wszystkim uczniom III LO. Poprzez delegacje zostały one także dostarczone do innych szkół średnich⁷. Pełną listę postulatów uczniów trzeciego liceum przytacza w swojej książce o Ruchu Młodej Polski – Piotr Zaremba. Warto je w tym miejscu zaprezentować w całości, gdyż dokumentują one pierwsze kierunki programowe zmian m.in. w szkolnictwie, jakie zostały zapro-

---

wokół B. Wyszkowkiego związanego z B. Borusewiczem, a przez to i z KOR-em. Dążyło ono do budowania studenckiego samorządu., Por. A. Friszke, *Opozycja...*, s. 482; A. Albert [W. Roszkowski], *Najnowsza historia Polski 1914-1993*. T. 2, Warszawa 1995, s. 743.

⁴ *Opozycja antykomunistyczna w Gdańsku 1976-1980*, pod red. L. Mażewskiego, W. Turka. Gdańsk 1995.

⁵ O społecznym wymiarze wydarzeń Sierpnia '80 w: „*Solidarność*” w ruchu 1980-1981, pod red. M. Kuli. Warszawa 2000; I. Krzemiński, „*Solidarność*” projekt polskiej demokracji. Warszawa 1997.

⁶ Z. Irczyc, *Kalendarium wydarzeń – powstanie Ruchu Młodzieży Szkolnej*. Uczeń. R. 1981, nr 2, s. 22.

⁷ P. Zaremba, *Młodopolacy...*, s. 198-199; Z. Irczyc, *Kalendarium...*, s. 22.

ponowane przez młodzieżowe środowiska niezależne w latach 1980-1981. Przedstawiają się one następująco:

1. Oświadczamy, że w pełni solidaryzujemy się z postulatami pracowników służby zdrowia i oświaty.

2. Utworzenie uczniowskiego parlamentu wybieranego w tajnych i demokratycznych wyborach. W klasach od 1 do 3 wybiera się 1-2 osoby. W klasach czwartych wybiera się 1-3 osoby. Wybory odbywają się bez udziału nauczycieli.

3. Parlament istnieje niezależnie od samorządu szkolnego.

4. Grono pedagogiczne wraz z parlamentem tworzą władze szkoły.

5. Współopiniowanie przez parlament maturzystów. Każdy maturzysta powinien znać opinię o sobie.

6. Wspólne decydowanie z gronem pedagogicznym o tym, kto ma dostać się bez egzaminów na studia.

7. Propedeutyka przedmiotem obowiązkowym, ale nie ocenianym.

8. Umożliwienie dyskusji nad kodeksem ucznia.

9. Nauczanie historii i języka polskiego w duchu prawdy i tolerancji światopoglądowej.

10. Obchodzenie wszystkich rocznic narodowych – oficjalnie i uroczystie.

11. Uniezależnienie się w większym stopniu szkoły od kuratorium.

12. Pomoc nauczycieli dla harcerstwa.

13. Przestrzeganie wolności słowa.

14. Uczniowie nie mają obowiązku wykonywania czynności nie związanych z nauką.

15. Prezydium, reprezentacja lub cały parlament biorą udział w posiedzeniach rady pedagogicznej, mają prawo do dyskusji i współdecydowania o własnych sprawach⁸.

W dniu 13 listopada na wiecu w III LO powołano Tymczasowy Komitet Założycielski Parlamentu Szkolnego (TKZPS), który miał zastąpić dotychczasowy nieskuteczny i uzależniony od dyrekcji samorząd szkolny. Następnego dnia przedstawiciele uczniów odwiedzili strajkujących nauczycieli. Przewodniczący protestujących nauczycieli Roman Lewtak wyraził poparcie dla niezależnych inicjatyw młodzieży i zapewnił, że przedstawi je kuratorowi wojewódzkiemu. W godzinach popołudniowych 14 listopada w III LO odbyła się rada pedagogiczna, na której podjęto rozmowy z TKZPS – em. Większość nauczycieli podejrzliwie sceptycznie do inicjatyw młodzieżowych, a następnego dnia dyrekcja szkoły podjęła próbę usunięcia ze szkoły najaktywniejszych uczniów. Oburzenie społeczności uczniowskiej oraz interwencja strajkujących nauczycieli spowodowała wycofanie się dyrekcji z zamiarów pozbycia się niewygodnych licealistów⁹.

---

⁸ P. Zaremba, *Młodopolicy...*, s. 199.

⁹ Z. Irczyc, *Kalendarium...*, s. 22.

Ożywienie wśród młodzieży zaowocowało dalszymi działaniami zmierzającymi do utworzenia samorządnego ruchu młodzieżowego. Z inicjatywy III Liceum Ogólnokształcącego w Gdańsku w dniu 15 listopada 1980 r. zostało zorganizowane spotkanie z przedstawicielami młodzieży z innych szkół średnich, na którym wysunięto 12 postulatów, stanowiących założenia programowe rodzącego się ruchu¹⁰. Postulowano m.in. możliwość tworzenia w szkołach średnich nowych uczniowskich organizacji samorządowych, które miały by prawo do wydawania własnego pisma, obchodzenia rocznic narodowych dotychczas nieujętych terminarzem takich jak: Święto Konstytucji 3 maja, Dzień Niepodległości 11 listopada, rocznica krwawych zajęć na Wybrzeżu Gdańskim. Inne postulaty dotyczyły zmian oświatowych m.in.: programu nauczania historii i języka ojczystego, pededeutyki w duchu prawdy i tolerancji światopoglądowej, dysponowania finansami Komitetów Rodzicielskich, stworzenia atmosfery sprzyjającej poszanowaniu godności osobistej i innych spraw. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele 16 szkół średnich Trójmiasta w tym: gdańskich Liceów Ogólnokształcących nr: I, II, III, IV, VI, VII, VIII, IX, I LO z Pruszcza Gdańskiego, IV LO z Gdyni, Liceum Zawodowego Morskiego z Gdańska, Liceum Morskiego z Gdyni, Szkoły Baletowej z Gdańska, Technikum Melioracji Wodnej z Gdańska, Technikum Przemysłu Drzewnego z Gdańska, Zespołu Szkół Łączności z Gdańska¹¹.

W dniu 16 listopada 1980 r. doszło do spotkania przedstawicieli szkół średnich Gdańska z Ministrem Oświaty i Wychowania Krzysztofem Kruszkowskim, podczas którego została mu przedstawiona lista postulatów. Ustalono termin następnego spotkania ministra z młodzieżą na 17 grudnia w Warszawie. W okresie tym w Gdańsku miało miejsce kilka spotkań środowisk uczniowskich z Trójmiasta: 18 XI i 20 XI młodzież spotkała się w Technikum Przemysłu Drzewnego, 25 XI w Technikum Samochodowym¹².

Do Gdańska docierały wieści o niezależnym organizowaniu się młodzieży także w innych ośrodkach kraju. Postanowiono połączyć wysiłki i w rozmowach z ministerstwem wystawić wspólnych przedstawicieli. Wybrzeże Gdańskie stało się w tych dniach ogólnopolskim centrum niezależnych inicjatyw uczniów szkół średnich. W dniu 30 listopada w siedzibie Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” Nauczycieli i Pracowników Oświaty w Gdańsku odbyło się spotkanie młodzieży Trójmiasta z przedstawicielami innych ośrodków. Przybyli na nie uczniowie z Poznania, Lublina, Elbląga i Łodzi. Głównym celem spotkania była wymiana poglądów i doświadczeń uczniów w sprawie tworzenia sa-

---

¹⁰ Tamże, s. 22-23.

¹¹ *Postulaty uchwalone na zebraniu 15 XI 1980 r. przez przedstawicieli szkół średnich Trójmiasta*. Na Przetaj, 11 I 1981 r., s. 3.

¹² Z. Irczyc, *Kalendarium...*, s. 23.

morządowego ruchu młodzieżowego¹³. Kolejne spotkanie w skali ogólnopolskiej odbyło się 7 grudnia ponownie w siedzibie „Solidarności” Nauczycielskiej w Gdańsku. Tym razem oprócz gospodarzy spotkania, wzięli w nim udział młodzi ludzie z Jeleniej Góry, Krakowa, Legnicy, Lublina, Wałbrzycha, Białogostoku, Łukowa i Polkowic. Uczniowie przygotowywali się na spotkanie z ministrem oświaty i wychowania. Gdańską delegację wybrano na spotkaniu uczniów trójmiejskich szkół w dniu 11 grudnia¹⁴. W delegacji znaleźli się m.in. Zdzisław Irczyc, Wiesław Walendziak, Jarosław Kurski¹⁵.

Na spotkaniu z ministrem Krzysztofem Kruszewskim, które odbyło się w Warszawie 17 grudnia 1980 r., jako Międzyszkolny Ruch Odnowy Uczniowskiej, zjawiła się 50 osobowa reprezentacja uczniów szkół średnich z Gdańska, Poznania, Legnicy, Jeleniej Góry, Wałbrzycha, Polkowic, Łukowa i Warszawy. Przedstawiciel młodzieży, uczeń III LO w Gdańsku – Zdzisław Irczyc, wystosował list otwarty do Ministerstwa Oświaty. Napisał w nim m.in.: „My uczniowie szkół średnich, wnosimy o zezwolenie Ministerstwa Oświaty i Wychowania na tworzenie w szkołach całej Polski nowych, samorządnych struktur samorządowych wraz z prawem przedstawiania stanowiska uczniów władzom oświatowym każdego szczebla oraz prawem współpracy przedstawicieli tych struktur z różnych szkół”¹⁶. Ministrowi przedłożono 22 postulaty uczniowskie. W wyniku rozmów min. Kruszewski wyraził zgodę na powstawanie w szkołach nowych struktur samorządowych i podpisał dokument z 22 żądaniem wysuniętymi przez uczniów szkół średnich¹⁷.

W Gdańsku reakcją na zgodę ministerstwa na powstawanie niezależnych struktur samorządowych, było kolejne spotkanie przedstawicieli szkół średnich Trójmiasta. Odbyło się ono 5 stycznia 1981 r. w siedzibie NSZZ „Solidarność” Pracowników Oświaty i Wychowania z udziałem przedstawicieli 23 szkół. Utworzono na nim Ruch Młodzieży Szkolnej i wybrano jego tymczasowe Prezydium oraz zaplanowano następne spotkania¹⁸.

Młodzież szkół średnich uaktywniła się w tym okresie na polu wydawniczym. W latach 1980-1981 zaistniało kilka niezależnych tytułów prasy szkolnej, niektóre z nich ukazywały się później także w podziemiu. W 1981 r. z inicjatywy Ruchu Młodzieży Szkolnej zaczęło wychodzić pismo *Uczeń*. Pierwszy numer ukazał się w dniu 1 marca, zaś redakcję tworzyli: Jan Ebert, Paweł Gomulicki, Zdzisław Irczyc, Jacek Kościukiewicz, Jerzy Michałak, Siemowit, Wie-

---

¹³ Informacja o spotkaniu młodzieży szkół średnich z przedstawicielami innych ośrodków uczniowskich, Ulotka w zbiorach autora.

¹⁴ Z. Irczyc, *Kalendarium...*, s. 23.

¹⁵ P. Zaremba, *Młodopolacy...*, s. 199.

¹⁶ *Wyrażam zgodę. Minister*, opr. Halina Retkowska. Na Przełaj, 11 I 1981 r., s. 3.

¹⁷ Tamże, s. 3.

¹⁸ Oświadczenie Tymczasowego Prezydium RMS- u, Ulotka w zbiorach autora.

śław Walendziak¹⁹. W kolejnych numerach przewinęli się przez nią m.in. Adam Pawłowicz, Wojciech Turek, wspomagał je Jarosław Kurski²⁰. Pismo pod tą samą nazwą zostało reaktywowane w podziemiu, nie ma jednak żadnej pewności, czy było w jakimś stopniu związane z redakcją pisma z 1981 r.²¹.

W omawianym przez nas okresie w Gdańsku wychodziły także inne gazetki niezależne redagowane przez młodzież. Wiosną 1981 r. zaczęło się ukazywać pismo *Wprost. Niezależne pismo młodzieży szkolnej*. Wokół pisma utworzyło się Niezależne Wydawnictwo Młodzieżowe *Wprost*. Miało ono swoją siedzibę przy Regionalnej Komisji Koordynacyjnej Pracowników Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”²². Z wydawnictwem tym związane było inne pismo młodzieżowe *Wiersz za grosz*. Nowo powstałe Parlamenty Szkolne z I i II LO wydawały pismo, w winiecie którego umieszczono nazwę: *Miejsce na tytuł – Niezależne Pismo Parlamentów Uczniowskich I i II LO w Gdańsku*. Pierwszy numer pisma ukazał się 22 stycznia 1981 r.²³. Jednak najtrwalszą inicjatywą wydawniczą okazało się pismo redagowane przez młodzież III LO w Gdańsku Wrzeszczu, zwane potocznie *Topolówką* (od nazwy ulicy przy której się znajdowało). W liceum tym, w dniu 14 listopada 1981 r. ukazał się pierwszy numer *Biuletynu Informacyjnego Topolówka* (BIT)²⁴. Tak rozpoczęła się historia jednego z najbardziej zasłużonych pism niezależnych w skali kraju, wydawanych przez młodzieżowe środowiska opozycyjne. Po wprowadzeniu stanu wojennego *BIT* został pierwszym pismem młodzieżowym wydanym w podziemiu. Ukazując się dość regularnie przetrwał aż do roku 1989²⁵, a ze środowiskiem młodzieżym skupionym wokół jego redagowania, wiązać należy szereg inicjatyw opozycyjnych w Gdańsku oraz rozwój niezależnych struktur młodzieżowych w całym regionie²⁶.

¹⁹ Uczeń nr 1., Gdańsk 1 marca 1981.

²⁰ P. Z a r e m b a, *Młodopolacy...*, s. 200-202.

²¹ Uczeń nr 1, Miesięcznik wrzesień 1983 r.

²² T. B o c h w i c, *Narodziny i działalność Solidarności Oświaty i Wychowania 1980-1989*, Warszawa 2000, s. 56.

²³ T a m ż e, s. 55.

²⁴ „*Biuletyn Informacyjny Topolówka*”, Gdańsk 14 11 1981.

²⁵ Ostatnim znanym autorowi numerem *BIT-u* jest nr 56 z marca 1989 r. Być może jest to ostatni numer pisma. W jego treści znajdziemy m.in. artykuł poruszający kwestię ewentualnego ujawnienia się redakcji pisma i zaprzestania podziemnej działalności. Por. *BIT*, nr 56, *Biuletyn Informacyjny Topolówka*, 15 marca 1989 r., s. 1-2.

²⁶ Do największych akcji należą protesty młodzieży szkolnej Gdańska i Sopotu, które odbyły się po aresztowaniu kilku uczniów III LO. Na fali tych protestów uformowały się niezależne środowiska młodzieżowe w innych szkołach, powstały nowe inicjatywy wydawnicze m.in. pismo *Dwójka* z II LO w Gdańsku. Por. J. W ą s o w i c z, *Federacja Młodzieży Walczącej Region Gdańsk 1984-1990*. Toruń 2001 (msp), s. 72-73.; *Dwójka* nr 1, Pismo młodzieży II LO w Gdańsku, 8 maja 1984 r., s. 1.; *Kasia i Tomek usunięci ze szkoły*, *BIT* nr 21, Pismo młodzieży III LO w Gdańsku, listopad 1984, s. 1-2; *Dlaczego zlikwidowano Anioł Pański?*, *BIT* nr 22, Pismo młodzieży III LO w Gdańsku, s. 2.

Wraz z nadejściem nowego roku szkolnego 1981/1982 zaczęto myśleć o stworzeniu niezależnej organizacji młodzieżowej, która koordynowałaby w skali całego kraju działania rozproszonych środowisk uczniowskich²⁷. Wydawnictwo *Wprost* wraz z gdańskim Niezależnym Zrzeszeniem Studenckim i Zarządem Regionu Gdańskiego NSZZ „Solidarność” zaproponowało środowiskom uczniowskim z całej Polski powołanie wspólnej, niezależnej organizacji. W tym celu zaproszono przedstawicieli poszczególnych środowisk na spotkanie założycielskie do Gdańska. Wzięło w nim udział około 200 delegatów z całego kraju. Uczestnicy tego Ogólnopolskiego Spotkania Przedstawicieli Środowisk Uczniowskich, które obradowało w dniach 12-13 września 1981 r., powołali do istnienia nową organizację o nazwie Federacja Młodzieży Szkolnej (FMS)²⁸. Utworzono Ogólnopolski Komitet Założycielski FMS, w skład którego weszło siedmiu delegatów organizacji uczniowskich z całej Polski. Na przewodniczącego prezydium OKZ FMS wybrano Grzegorza Biereckiego z Gdańska, na jego zastępców zaś Tomasza Sokolewicza z Warszawy i Bogdana Moszkowskiego z Wrocławia²⁹. Oficjalnym pismem FMS został *Uczeń Polski*³⁰, zaś za wydawnictwo Federacji uznano gdańskie NWM *Wprost*.

Na spotkaniu założycielskim FMS w Gdańsku, doszło także do uchwalenia programu nowej organizacji młodzieżowej³¹. W 16 punktach zawarto w nim podstawowe cele, które odzwierciedlają ówczesne dążenia młodzieży szkolnej. Najwięcej postulatów programowych Federacji odnosi się bezpośrednio do spraw szkolnictwa. Wyraźnie zaznacza się dążenie do reform oświatowych, które miały się przejawiać m.in. w obiektywizacji programów nauczania przedmiotów humanistycznych, działaniach zmierzających do uspołecznienia oświaty, opracowaniu i wdrożeniu w życie nowego modelu szkoły średniej, popieraniu reform samorządowych w szkołach, możliwości udziału uczniów w zebraniach Rady Pedagogicznej, kontroli egzaminów wstępnych do szkół średnich przez członków FMS oraz przez likwidację oceny jako motywacji do nauki³². Pozostałe postulaty w znacznej mierze odnosiły się do umożliwienia uczniom

---

²⁷ Oprócz gdańskiego Ruchu Młodzieży Szkolnej istniały także inne organizacje niezależne wśród młodzieży szkolnej: Międzyszkolny Komitet Odnowy (MKO – Warszawa), Uczniowski Komitet Odnowy Społecznej (UKOS – Wrocław), Samorządne Zrzeszenie Uczniowskie (SZU – Białystok), Niezależne Zrzeszenie Uczniów „Wspólnota Odnowienia” – Rzeszów, Niezależne Zrzeszenie Słuchaczy Szkół Policealnych – Szczecin. Por. T. B o c h w i c, *Narodziny...*, s. 52.

²⁸ *T a m ż e*, s. 55.

²⁹ *Uczniowie 1981*, Nasze Wiadomości nr 6, Pismo Federacji Młodzieży Walczącej, Warszawa 24 września 1985 r., s. 3.

³⁰ Było to najstarsze pismo młodzieżowe ukazujące się w Polsce poza zasięgiem cenzury. Pierwszy numer *Ucznia Polskiego* ukazał się w Warszawie w czerwcu 1979 r.

³¹ *Program FMS*, Nasze Wiadomości nr 6, Pismo Federacji Młodzieży Walczącej, Warszawa 24 września 1985 r., s. 3.

³² *Punkty 7, 9-14*, Program FMS, s. 3.

dostępu do materiałów zatrzymanych przez cenzurę, co miało się realizować poprzez tworzenie niezależnych bibliotek uczniowskich, stworzenie sieci niezależnych pism, organizowanie kół samokształceniowych i wszechnic³³. Stosunkowo niewielka liczba propozycji programowych Federacji wychodziła poza sprawy szkolne, w swojej treści zaś, odwoływały się one do powszechnego wówczas w całym społeczeństwie dążenia do prawdy, akcentowały przywiązanie do patriotyzmu, tolerancji i wolności³⁴. Ostatnie dwa punkty programu postulowały walkę z narkomanią i alkoholizmem oraz ochronę interesów materialnych, społecznych i kulturalnych członków FMS-u³⁵.

Bezpośrednio po zakończeniu spotkania w Gdańsku przystąpiono do organizowania struktur FMS w terenie. W działania te włączyły się wszystkie większe ośrodki w kraju. Do Federacji przystępowały środowiska wcześniej istniejących niezależnych organizacji uczniowskich. Młodzież uczniowską wspierały NSZZ „Solidarność” i Niezależne Zrzeszenie Studentów. Wydawało się, że tworzy się ogólnopolska „Uczniowska Solidarność”. Niestety już po kilku tygodniach od gdańskiego spotkania doszło do konfliktu między członkami Prezydium OKZ G. Biereckim i T. Sokolewiczem, a po dwóch miesiącach okazało się, że marzenia o jednej organizacji uczniowskiej nie spełnią się. W strukturach FMS- u doszło do rozłamu³⁶.

W dniach 14-15 listopada 1981 r. w Warszawie odbyło się spotkanie OKZ Federacji Młodzieży Szkolnej na szczeblu krajowym. Doszło na nim do podziału środowiska Federacji na dwie grupy. Pierwsza pozostała przy nazwie FMS i skupiła młodzież z regionów Mazowsza i Śląsko – Dąbrowskiego, druga zaś przyjęła nazwę Niezależnej Federacji Młodzieży Szkolnej z siedzibą w Gdańsku, i skupiła pozostałe regiony³⁷. Wkrótce po rozłamie próbowano na nowo zjednoczyć skłócone środowiska. W Gdańsku nie zaprzestano przygotowań do rejestracji Federacji. Starania te przerwało jednak wprowadzenie stanu wojennego³⁸.

2. Odnowa w Związku Harcerstwa Polskiego

Po sierpniu 1980 r. ożywiło się środowisko harcerskie, rozpoczynając walkę o przywróceniu harcerstwu polskiemu prawdziwego oblicza. Pierwszym zwia-

³³ Punkty 4-6, Program FMS, s. 3.

³⁴ Punkty 1-3, 8, Program FMS, s. 3.

³⁵ Punkty 15-16, Program FMS, s. 3.

³⁶ *Uczniowie 1981*, s. 3.

³⁷ T. Bochwic, *Narodziny...*, s. 54.

³⁸ B. Falkiewicz, *5 lat FMW*, Monit nr 100, Dwutygodnik Federacji Młodzieży Walczącej Region Gdańsk, styczeń 1990, s. 4; M. Popielarz, *Samorząd studencki, Niezależne Zrzeszenie Studentów i Verbum*. W: „Solidarność” i opozycja antykomunistyczna w Gdańsku 1980-1989, pod red. L. Mażewskiego i W. Turka, Gdańsk 1995, s. 184.

stunem zmian w tej organizacji, w znakomitej większości tradycyjnie skupiającej młodzież, był krakowski „List otwarty do Instruktorów ZHP”³⁹. W dniach 25 i 26 października 1980 r. w Warszawie odbyło się spotkanie instruktorów harcerskich z różnych środowisk Polski, na którym postanowiono połączyć wysiłki zmierzające do odnowy harcerstwa. W wydanym oświadczeniu pisano m.in.: „Przytłacza nas zakłamanie, centralizm i akcyjność działań organizacji, stanowiące zaprzeczenie całej tradycji Harcerstwa. Jałowość konferencji instruktorskich, prasy i wydawnictw harcerskich, nie sprzyja dyskusjom i inicjatywom. Lekceważenie Prawa Harcerskiego, łamanie zasad statutowych oraz Kart Praw i obowiązków Instruktora ZHP zachwiało autentyczność wychowawczej atmosfery. (...) Druhny i Druhowie! Połączmy nasze starania, by ZHP stał się naszą organizacją, przysparzającą Polsce nowe zastępy dobrych ludzi i prawych obywateli”⁴⁰. Oświadczenie podpisało dwudziestu pięciu instruktorów i instruktorek ZHP, oraz za Koło Przyjaciół Harcerstwa przy Porozumieniu Instruktorów Harcerskich – Stanisław Broniewski „Orsza” były Naczelnik Szarych Szeregów. Wśród sygnatariuszy oświadczenia znalazł się jeden przedstawiciel Trójmiasta phm. Marek Stępa⁴¹. Następnie z inicjatywy instruktorów, którzy chcieli odrodzić tradycyjne ideały ZHP, w listopadzie 1980 r. zostały związane Kręgi Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego (KIHAM)⁴². Przewodniczącym Porozumienia został hm. Stanisław Czopowicz z Warszawy, a wice przewodniczącym hm. Waldemar Uziak z Gdańska⁴³.

Od początku istnienia KIHAM problemem dla skupionych w nim działaczy harcerskich było to, czy budować harcerstwo w istniejących strukturach ZHP czy też założyć nową organizację. Zdecydowano się na odnowę w ramach ZHP, choć decyzja ta nie była łatwa. Rozpoczęto więc żmudną pracę w terenie propagując w drużynach ideę odrodzenia prawdziwych ideałów harcerskich. Gdańsk w tym czasie stał się miejscem wielu ważnych spotkań związanych z ideą odrodzenia ruchu harcerskiego w Polsce. W dniach 26-28 stycznia 1981 r. odbyło się tutaj spotkanie zespołów Krajowej Komisji Koordynacyjnej Pracowników Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” (współpracującej z KIHAM) i Głównej Kwatery Związku Harcerstwa Polskiego. Określono na nim wspólne stanowisko w sprawach dotyczących oczekiwanej przez społeczeństwo odnowy ZHP oraz płaszczyzn współdziałania w problemach intere-

---

³⁹ ZHP, Biuletyn Informacyjny NSZZ „Solidarność Pracowników Oświaty i Wychowania, Gdańsk 4 kwietnia 1981 r., s. 1.

⁴⁰ *Utworzenie Porozumienia Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego*, Warszawa 26 X 1980 r. W: S. Czopowicz, *KIHAM. Zarys wydarzeń, wybór dokumentów i relacji*, Warszawa 1998 r., s. 51-52.

⁴¹ Tamże, s. 52.

⁴² S. Czopowicz, *KIHAM*, s. 22-23

⁴³ ZHP, s. 2.

sujących ZHP i NSZZ „Solidarność”⁴⁴. Uzgodnione stanowisko, mimo pewnych ustępstw ze strony „Solidarnościowej”, ale nie w sprawach zasadniczych związanych z czystością wychowania, zasadami etycznymi i moralnymi, uznano w KIHAM-ie za sukces⁴⁵. Równie ważnym wydarzeniem dla historii KIHAM była zbiórka przedstawicieli Kręgow, która odbyła się w Gdańsku, w rocznicę zawiązania Porozumienia w listopadzie 1981 r. Podjęto na nim próbę opracowania Deklaracji Członka KIHAM, w projekcie której znalazło się określenie Ruchu jako „samodzielnego” oraz zdanie identyfikujące ruch odnowy harcerstwa z ideałami „Solidarności”: „Instruktorzy zrzeszeni w Kręgach kierują się w swej działalności ideami NSZZ „Solidarność” i wnoszą swój udział w dziedzinie wychowania w budowę Samorządnej Rzeczypospolitej”⁴⁶. W ramach zbiórki odbył się także kominek z przedstawicielami biskupa gdańskiego, Przewodniczącego NSZZ „Solidarność” ze Stoczni Gdańskiej, Msza Św. w intencji harcerstwa w kościele św. Brygidy w Gdańsku oraz apel pod pomnikiem poległych Stoczniovców⁴⁷. Wśród inicjatyw gdańskiego środowiska KIHAM należy wspomnieć o harcerskiej „Akcji Zjazd”, w czasie której wytypowani harcerze i harcerki pełnili służbę porządkową w czasie I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” w Gdańsku w dniach 5-10 września 1981r i 26 września – 7 października 1981 r. Całością harcerskiej obsługi kierowali hm. Krzysztof Bruski z Gdyni i hm. Waldemar Uziak z Gdańska⁴⁸.

3. Niezależne organizowanie się studentów

Entuzjazm Sierpnia’ 80 udzielił się także środowiskom akademickim. Już 27 sierpnia 1980 r. studenci Gdańska włączyli się w ogólnopolski protest społeczny. Ogłosili listę postulatów, popierających działania Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego domagając się w nich m.in. utworzenia niezależnej organizacji studenckiej. W dniu 1 września postulaty te zostały odczytane na zebraniu studentów i pracowników Uniwersytetu Gdańskiego przez Pawła Huelle studenta też uczelni. Oprócz żądania umożliwienia działalności niezależnej organizacji, studenci domagali się w nich przywrócenia autonomii szkołom wyższym, ograniczenia cenzury, rozsądnej polityki finansowej uczelni, pełnego zatrudnienia absolwentów, przywrócenia 5 –letniego toku studiów i żakowskich „Neptunaliów”⁴⁹.

---

⁴⁴ *Komunikat z rozmów między GK ZHP i NSZZ „Solidarność”*, Gdańsk 28 stycznia 1981 r. W: S. Czopowicz, *KIHAM...*, s. 68-73.

⁴⁵ S. Czopowicz, *KIHAM...*, s. 24.

⁴⁶ *Tamże*, s. 32

⁴⁷ *Tamże*, s. 33

⁴⁸ *Korpus Pomocniczy*, Głos Wolny. Gazeta Zjazdowa I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” nr 7, Gdańsk 10 XI 1981 r.

⁴⁹ R. Kowalczyk, *Studenci’ 81*, Warszawa 2000, s. 45-46.

Za pisemnymi postulatami i żądaniem szły w parze konkretne działania. W dniu 2 września zawiązał się Tymczasowy Komitet Założycielski Niezależnego Zrzeszenia Studentów Polskich Uniwersytetu Gdańskiego⁵⁰. Po Sierpniu '80, była to pierwsza w kraju nowa organizacja studencka niezależna od władz⁵¹. Na czele Komitetu Założycielskiego stanął Jacek Jancelewicz student UG, działacz SKS. Po trzech dniach przystąpienie do NZSP zadeklarowało 204 studentów. W dniu 6 września powstał KZ NZSP na Politechnice Gdańskiej⁵².

Gdańsk w walce o tworzenie niezależnych organizacji studenckich nie był ośrodkiem osamotnionym. Podobne inicjatywy młodzież akademicka podejmowała w całej Polsce. Niezależne organizacje studenckie przyjmowały różne nazwy, najczęściej Niezależne Zrzeszenie Studentów (Kraków, Częstochowa, Opole, Kielce, Rzeszów), Niezależne Zrzeszenie Studentów Polskich (Gdańsk, Bydgoszcz, Radom, Lublin, Szczecin, Poznań), Niezależny Związek Studentów (Warszawa, Gliwice, Opole), Niezależny Związek Studentów Łodzi, Niezależny Samorządny Związek Studentów (Wrocław)⁵³. W dniach 18 i 19 października doszło do zjazdu delegatów wszystkich Komitetów Założycielskich Niezależnych Organizacji Studenckich, na którym ustalono jednolitą nazwę – Niezależne Zrzeszenie Studentów, przyjęto statut, wybrano władze Ogólnopolskiego Komitetu Założycielskiego NZS-u. Siedzibą nowej organizacji stała się Warszawa. Podjęto walkę o prawo legalizacji NZS oraz o stworzenie możliwie najlepszych warunków do funkcjonowania samorządności studenckiej na uczelniach. Do rejestracji Zrzeszenia doszło dopiero po strajku studentów w Łodzi w styczniu i lutym 1981 r. NZS prawnie zalegalizowano więc 17 lutego 1981 r. Pierwszymi przewodniczącymi nowej studenckiej organizacji na gdańskich wyższych uczelniach byli: Maciej Płażyński – na Uniwersytecie Gdańskim i Jerzy Kobylński na Politechnice Gdańskiej⁵⁴. Region Gdański NZS po rejestracji Zrzeszenia, włączał się czynnie w inicjatywy ogólnopolskie, będąc jednym z najaktywniejszych środowisk oraz wspierał organizacyjnie i propagandowo NSZZ „Solidarność” i niezależne inicjatywy młodzieży ze szkół średnich.

Ostatnim akcentem opozycyjnej działalności NZS-u na uczelniach gdańskich przed wprowadzeniem stanu wojennego, były strajki na przełomie listopada i grudnia związane z tzw. „konfliktem hebdowskim”⁵⁵. W dniu 18 XI wybuchł strajk oku-

---

⁵⁰ A. Anusz, *NZS 1980-2000, Niezależne Zrzeszenie Studentów, czyli nie ma sukcesu bez NZS-u*. Warszawa 2000, s. 6-7.

⁵¹ M. Płażyński, *Wreszcie poczuliśmy się „u siebie”*. W: *Sierpień '80 Co pozostało z tamtych dni?*, praca zbiorowa pod red. J. Kułasa, Gdańsk 1996, s. 58-59.

⁵² R. Kowalczyk, *Studenci' 81*, s. 46.

⁵³ Tamże.

⁵⁴ M. Popielarz, *Samorząd studencki...*, s. 185.

⁵⁵ Sprawa ta związana była z przedłużeniem kadencji prof. Michała Hebdy na stanowisku rektora Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Radomiu. Do tej kandydatury negatywnie były ustosunkowane zarówno NZS, jak i NSZZ „Solidarność”. Profesor utrzymał się na stanowisku

pacyjny studentów UG, na czele którego stanęli Tomasz Bedyński i Marek Kotlarz. Następnie zaprotestowali studenci i pracownicy gdańskiej Politechniki, AMG, PWSSP rozpoczynając strajk w dniu 24 listopada. Studenci AWF-u strajkowali w dniach 24-27 XI. Łącznie w akcjach protestacyjnych na gdańskich uczelniach wzięło udział ok. 1850 studentów. W dniu 8 grudnia w odpowiedzi na apel władz NZS, zawieszono strajki okupacyjne na PG, PWSSP, WSP, AWF. Strajk, poza wydziałem matematycznym, kontynuowano na Uniwersytecie Gdańskim⁵⁶.

4. Niezależne organizowanie się młodzieży robotniczej

Omawiając niezależne młodzieżowe inicjatywy Regionu Gdańskiego w latach 1980-1981, nie sposób nie wspomnieć o specyficznym środowisku, jakie tworzyła młodzież pracująca. Środowisko młodych robotników Wybrzeża Gdańskiego podczas pamiętnego lata znalazło się w pierwszych szeregach strajkujących. Wprawdzie w wydarzeniach Sierpnia '80 pierwszoplanowe role odegrali robotnicy ze średniego pokolenia, nie wolno jednak bagatelizować roli, jaką w tym społecznym proteście odegrało młode pokolenie pracowników strajkujących zakładów⁵⁷. W wielu przypadkach, z tego środowiska rekrutowali się organizatorzy protestów. W Stoczni Gdańskiej strajk rozpoczął się z inicjatywy trzech młodych pracowników tego zakładu: Jerzego Borowczaka, Ludwika Prądzyskiego i Bogdana Felskiego⁵⁸. Na czele strajku w Stoczni im. Komuny Paryskiej w Gdyni stanął 21 letni wówczas działacz Wolnych Związków Zawodowych Wybrzeża Andrzej Kołodziej. Był on członkiem Prezydium Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego w Stoczni Gdańskiej i jego wiceprzewodniczącym⁵⁹. Podczas sierpniowych protestów młodzi robotnicy pełnili także funkcje łączników między MKS-em a zakładami pracy, zajmowali się drukowaniem strajkowej bibuły i zaopatrywanie stoczniowców w żywność⁶⁰.

---

dzięki temu, że senat uczelni przyjął nowy regulamin wyborów, sprzeczny z wcześniejszymi ustaleniami między Ogólnopolską Komisją Porozumiewawczą Nauki NSZZ „Solidarność” a ministerstwem. Strajki okupacyjne podjęły środowiska akademickie w całej Polsce., por. A. Anusz, *NZS 1980-2000...*, s. 13-14.

⁵⁶ W. Turek, *Kalendarium (1980-1989)*, w: „Solidarność” i opozycja antykomunistyczna w Gdańsku 1980-1989, pod red. L. Mażewskiego i W. Turka. Gdańsk 1995, s. 284.

⁵⁷ Zagadnienie udziału i roli młodego pokolenia Polaków w sierpniowych protestach wymaga się głębszych analiz. Pojawiają się bowiem prace, które udział ten bagatelizują. Por. Ł. Kamiński, *Młodzież w ruchach opozycyjnych 1980-1989*. Acta Universitatis Wratislaviensis No 2179, Politologia 26, Wrocław 2000.

⁵⁸ Szczegółową relację inicjatorów strajku o momencie rozpoczęcia protestu zamieszcza stoczniowy biuletyn. Por. Strajkowy Biuletyn Informacyjny Solidarność nr 11, Stocznia Gdańska 30 VIII 1980.

⁵⁹ Andrzej Kołodziej, *Prezydium MKZ sylwetki*, Solidarność. R. 1981, nr 14, dod. specjalny.

⁶⁰ K. Le mański, *Co nas kształtowało?*, Węzeł nr 1, Niezależne Pismo Młodych Robotników, Gdańsk 20. 01. 1981 r., s. 2-3.

Po utworzeniu NSZZ „Solidarność” młodzi robotnicy z entuzjazmem włączyli się w działalność nowych związków. Swoje wpływy w tym środowisku posiadał niezwykle aktywny w owym czasie Ruch Młodej Polski. Zaowocowało to utworzeniem „Robotniczego RMP”⁶¹. Wspomnianą grupę tworzyło kilka osób, większość robotników realizowała się bowiem w strukturach „Solidarności”⁶². Młodzi robotnicy pod patronatem RMP, od stycznia 1981 r. wydawali w Gdańsku pismo *Węzeł*⁶³. W słowie od redakcji, zamieszczonym w pierwszym numerze pisma, możemy odnaleźć fragmenty dotyczące celów, jakie wyznaczało sobie środowisko skupione wokół pisma: „Robotniczy RMP przywiązuje ogromną wagę do poszukiwania swojej tożsamości, jasnego i sprecyzowanego pojęcia – wartości i zasad, w imię których pragnie służyć sprawie Wolnej Polski”⁶⁴. Pismo na swoich łamach zamieszczało głównie teksty historyczne, wspomnienia o Grudniu 1970 oraz stawiało w obronie więźniów politycznych⁶⁵.

Zakończenie

Wydarzenia lat 1980-1981 wprowadziły trwałe zmiany społeczno-polityczne w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Po sierpniu 1980 władza komunistyczna już nigdy nie odzyskała kontroli zachowań społecznych. Wprowadzony przez władze 13 XII 1981 r. stan wojenny, mający m.in. stłumić niezależne organizowanie się społeczeństwa, wywołało skutek wręcz odwrotny. Między grudniem roku 1980 a czerwcem 1989 r. powstało szereg opozycyjnych organizacji, obejmujących swym zasięgiem działania terytorium całej Polski i wszystkie warstwy społeczne. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych na polu działalności niezależnej uaktywniła się także młodzież⁶⁶. Region Gdański ponownie wyróżniał się w tym względzie w skali kraju. Zaistniało tutaj kilkanaście organizacji, począwszy od działających w skali ogólnopolskiej, takich jak: Ruch Wolność i Pokój⁶⁷, Federacja Młodzieży Walczącej⁶⁸, Ruch Społeczeństwa Al-

⁶¹ P. Zaremba, *Młodopolacy...*, s. 203.

⁶² Tamże, s. 203-204.

⁶³ Węzeł nr 1, Niezależne Pismo Młodych Robotników, Gdańsk 20. 01. 1981 r.

⁶⁴ Tamże, s. 1.

⁶⁵ Węzeł – rocznik 1981.

⁶⁶ Ł. Kamiński, *Młodzież...*, s. 31 -37.

⁶⁷ Ruch Wolność i Pokój został powołany do istnienia deklaracją założycielską ogłoszoną po raz pierwszy 14 kwietnia 1985 r. w Krakowie w kościele św. Stanisława Kostki. Ośrodek WiP w Gdańsku powstał w listopadzie 1985 r. Por. *Deklaracja Ideowa Ruchu „Wolność i Pokój”* (Gdańsk, Kraków, Warszaw, Wrocław), Machów k/Tarnowa 17 listopada 1985 r., Karta 6: 1991, s. 70-78.; *Ruch „Wolność i Pokój”, Kalendarium*. Karta 6: 1991, s. 68.

⁶⁸ Federacja Młodzieży Walczącej (FMW) powstała w 1984 r. w Warszawie. Tworzyły ją środowiska młodzieżowe przekonane o potrzebie wspólnego działania na rzecz niepodległej i demokratycznej Polski. Za oficjalną datę powstania gdańskiej Federacji przyjęto dzień 24 października 1984 r., zaś pierwszą szkołą w której prowadziła ona działalność było IX LO w Gdańsku. Wkrótce

ternatywnego⁶⁹, po organizacje typowo gdańskie, jak: Ruch Społeczeństwa Zaangażowanego⁷⁰, Solidarność Młodych Wywrotowców⁷¹ i inne mniejsze inicjatywy. Korzystały one z doświadczeń swoich poprzedników, tworzących struktury niezależnych organizacji młodzieżowych w latach 1980-1981.

DIE UNABHÄNGIGE JUGENDBEWEGUNG IN DEN JAHREN 1980-1981 IN DER REGION GDAŃSK

Zusammenfassung

Die innere Politik der kommunistischen Regierung in der Volksrepublik Polen beschwor Ende der siebzigersten Jahren eine tiefe politische und gesellschaftliche Krise herauf. In Antwort auf diese Situation kam es zum scharfen Ausfall gegen die Regierung, dessen Zentralpunkt im August 1980 der Streik in der Danziger Leninschiffswerft war. Der Ausfall der Schiffswerftarbeiter gegen die kommunistische Regierung wurde gleich zu einer das ganze Land umfassend Bewegung. Nach einigen zehn Tagen ist es den Arbeitern gelungen, die Regierung zu zwingen, ein Abkommen zu schließen. Es kam dazu am 31. August 1980. Damit hat ein neues Kapitel der Nachkriegsgeschichte Polens begonnen.

Nach dem August 1980 wurde Gdańsk zum politischen Zentrum Polens; die Stadt Gdańsk war nicht nur der Sitz der das ganze Land umfassend freien Gewerkschaften „NSZZ Solidarność“, sondern auch die Wiege der unabhängigen antikommunistischen Jugendbewegung. Von Gdańsk aus hat diese Bewegung einen starken Einfluss an die Jugendlichen in Polen ausgeübt. Der Entwicklungsprozess der unabhängigen Jugendbewegung in Polen wurde von den Kommunisten mit dem Kriegszustand am 13. Dezember 1981 unterbrochen.

Zbigniew Łepko SDB

---

zaczęto wydawać pismo *Monit*, które z czasem stało się najpopularniejszym pismem opozycji młodzieżowej w Gdańsku. W latach 1984-1990 gdańska FMW wydawała 10 tytułów o charakterze regionalnym i 26 tytułów szkolnych (!). Por. J. Wąsowicz, *Federacja Młodzieży Walczącej...*, ss. 200; *Federacja Młodzieży Walczącej*. W: D. Cecuda, *Leksykon opozycji politycznej 1976-1989*, s. 19-20.

⁶⁹ Na scenie organizacji niezależnych RSA pojawił się w czerwcu 1983 r. Pierwsi członkowie Ruchu rekrutowali się ze środowiska uczniów I LO w Gdańsku, Szkoły Metalowej w Gdańsku – Wrzeszczu i Studium Księgarskiego w Sopocie. O powstaniu organizacji zadecydowały anarchistyczne poglądy jej założycieli. Organem prasowym RSA stał się *Homek*, wychodzący od września 1983 r., Por. J. Waluszko, *Kręte ścieżki (naszej współpracy z) NSZZ „Solidarność”*. W: „Solidarność” i opozycja antykomunistyczna w Gdańsku 1980-1989, pod red. L. Mażewskiego i W. Turka, Gdańsk 1995, s. 263.; *Jany. Wywiad z Januszem Waluszko*, Arlekin zima 2000, Pismo muzyczno – publicystyczne, s. 34.

⁷⁰ Ruch Społeczeństwa Zaangażowanego powstał w 1987 r ze środowiska skupionego w FMW Gdańsk wokół pisma *Wiatr od Morza*. Oficjalnym powodem odejścia tego środowiska z FMW było preferowanie łagodniejszych form walki z władzą. Por. B. Falkiewicz, *5 lat FMW...*, s. 8. RSZ wydawało pisma: *Wiatr od Morza*, *Opornik*, *Milo*.

⁷¹ Solidarność Młodych Wywrotowców skupiona były wokół środowisk młodzieżowych NSZZ „Solidarność”.